

Slavna skupščina! Kaj pa državni poslanci, vsaj je njih sveta dolžnost, vprašati vlado, kako in kaj? — tako vprašanje ima marsikateri izmed navzočih. O pač! Ti so storili ogromno!

Edini zastopnik istrskega trpina, g. prof. Spinčič je — spomladi — ako se še prav spominjam, interpeliral ministrskega predsednika pl. Körberja, kje tiči znani rekurz o tržaškem šolstvu iz l. 1899. Pl. Körber se je podvizal takoj, da dobi g. interpelant primeren odgovor — a čujte, gospoda moja — odgovora še do danes ni.

V proračunski razpravi sta se dotaknila tržaškega šolstva dva slov. poslanca — ako se še prav spominjam, g. dr. Ferjančič in dr. Žitnik. To je bilo — po mojem znanju vse, kar se je storilo za tržaške Slovence.

Pred kakima dvema mesecema je bilo čitati v slov. časopisih, da je rekurz o trž. slov. šolah rešen, da leži na mizi min. predsednika, ki ga pa hrani le kakor strašilo za Italijane.

Mestni svetovalec g. dr. Gregorin je vporabil to vest ter je pred kratkim interpeliral v mestnem zboru vladnega namestnika, koliko je resnice na tej vesti. In dobil je odgovor, kakršnega je bilo pričakovati.

Odgovor se je glasil: Tuk. namestništvo ni dobilo še nikakega obvestila od osrednje vlade o tej zadevi.

Torej smo ravno tam, kjer smo bili l. 1899. —

Gospoda slavna! — Pred kratkim mi je prišel v roke neki odlok visokega c. kr. dežel. šol. sveta kranjskega, kjer se nahaja tudi sledeči, jako značilen pasus:

Unter den gegenwärtig bestehenden Verhältnissen erscheint es in erster Linie geboten, mit allem Nachdrucke auf die genaue Durchführung der bestehenden Gesetze und Verordnungen bezw. Erlässe bezüglich des Volksschulunterrichtes hinzuwirken u. dadurch eine sichere Basis für die weitere Ausgestaltung des krainischen Volksschulwesens und dessen organische Weiterentwicklung zu finden.

Gospoda moja! Tudi mi porabimo tu „allen Nachdruck“, da pomagamo tržaškemu trpinu-Slovencu do ljudskih šol, za to pa predlagam sledeči resoluciji: „Upravni odbor „Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev“ kakor tolmač avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva, zbranega na glavni skupščini dne 15. avgusta 1902 v Trstu, prosi: Visoko ministrstvo za uk in bogočastje blagovoli takoj rešiti protest slovenskih tržaških starišev, ki je bil odposlan dne 7. julija 1899. visokoistemu radi slovenske ljudske šole“.

Državnim poslancem pa naj se pošlje tako-le pismo:

„Upravni odbor „Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev“ kakor tolmač avstr. jugoslov. učiteljstva, zbranega na občnem zboru dne 15. avgusta 1902 v Trstu, Vas najljubneje prosi, da blagovolite „kategorično“ zahtevati od ministrskega predsednika, da reši utok, vložen od slovenskih tržaških starišev radi ljudskih šol dne 7. julija 1899. na visoko c. kr. ministrstvo za uk in bogočastje. — Ob enem se Vas prosi, da blagovolite zastaviti ves svoj vpliv v svojem parlamentarnem klubu, da deluje slavnoisti na to, da dobe tržaški Slovenci potrebnih ljudskih, kakor tudi srednjih šol, ki mu gredo po božjih in človeških postavah.“

In sicer naj se tako pismo pošlje načelnikoma kluba slovenskih naprednih poslancev in centru, poslancem Spinčiču, Voltihu, Sokolu, Černemu, Seitzu, Kasparju, Schreiterju, Klofaču in Breiterju.

Te predloge je skupščina soglasno vsprejela.

* * *

S tem je bil izvršen dnevni red glavnega zborovanja.*) Predsednik se je v svojem zaključnem govoru zahvaljeval poročevalcem, došlim učiteljem-tovarišem, Slovanski čitalnici, tržaškim in okoličanskim Slovincem, posebno pa pripravljalnemu odboru, ki je vse tako lepo pripravil.

G. nadučitelj Bajt je izrekel zahvalo in zaupanje vodstvu.

Zadnji se je oglasil še g. Porekar nastopno:

Izvršitev današnjega zelo obširnega dnevnega reda naše obč. zbora je zelo pomenljiva za bodoče postopanje „Zaveze“. Pred vsem se mora spoznavati skupnost napredujočega našega učiteljstva. V miru in slogi naj se izvršuje naše delovanje. Duh skupnosti, kakor se je očitno pokazal na tem zboru, naj nas vse učiteljstvo veže in za bodočnost krepi v boju proti protivnikom.

Delovanje našega predsednika moramo pripoznati ter istega zagotoviti naše vsestranske podpore, da se lahko pošteno bojuje za naše svete pravice. (Dobro! Dobro! Živio predsednik! Živio vodstvo! Živela „Zaveza!“)

XIV. glavna skupščina

„Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev“
dne 14. in 15. avgusta v Trstu.

(Dalje.)

Glavno zborovanje.

Dne 15. avgusta dopoldne, od 9. do 1. ure se je vršilo v dvorani hotela „Europa“ glavno zborovanje „Zaveze“. Udeležilo se ga je nad 400 učiteljic in učiteljev. Prostorna dvorana je bila natlačeno polna.

Zborovanje je otvoril predsednik „Zaveze“ gosp. Luka Jelenc, ki je prisotne tako-le nagovoril:

Slavni zbor!

Iz vseh pokrajin lepe slovenske zemlje in kršne Istre, od bistre Save, šumeče Drave in tihe Soče, izpod vznožja ponositega Triglava in drevne Učke ste se zbrali danes dragi tovariši in mile tovarišice na obali sinje Adrije k XIV glavni skupščini Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev.

Izredni slučaji dalekosežne važnosti morajo biti, da zapusti ljudski učitelj-učiteljica svoj tihi dom in gre na dolgo pot, ne strašeč se truda in stroškov.

Taki izredni slučaji so vsakoletne glavne skupščine naše Zaveze, v katerih se posvetujemo o svojih težnjah, pravicah in dolžnostih. Da, te skupščine so naš parlament! Sicer se je surovo pošalil v svojem glasilu naš nekdanji iskren prijatelj in vnet zagovornik a sedaj krut sovražnik svobodomiselnega učiteljstva, da se nam parlament šele zida v Ljubljani v Sodnjiskih ulicah, a jaz vendar trdim, da je glavna skupščina Zaveze res naš parlament, odkoder naj čujejo naše želje, zahteve, izjave in proteste naši prijatelji in sovražniki, pa tudi šolska oblastva.

Ljudsko učiteljstvo ima težke dolžnosti, zato pa sme tirjati z neizprosno doslednostjo v zakonu zajamčene pravice. Svoje dolžnosti mora izvrševati z neumorno marljivostjo, vestnostjo in natančnostjo. Vse njegovo delovanje v šoli in zunaj šole mora biti posvečeno napredku ljudskega šolstva. Vsikdar mora imeti pred očmi, da je od njegovega delovanja odvisna boljša prihodnost izrečene mu mladine v skupnosti celega naroda. Tako težavno delo pa more uspešno izvrševati samo

*) Šegovo poročilo o učiteljskem disciplinarnem zakonu, Strmškovo in Ganglovo poročilo bomo priobčili v prihodnjih številkah. Uredn.

inteligentno učiteljstvo. Inteligentnega učiteljstva potrebuje posebno slovenski in istrsko hrvaški narod, ki naj mu dovede ljudsko šolstvo do one stopinje popolnosti, na kateri je že pri naprednih narodih. Inteligentno učiteljstvo nepreduje z duhom časa in neutrudljivo skrbi za svojo nadaljno izobrazbo. Zato pa zahteve po višji izobrazbi ne bodo utihnile med nami, dokler se nam ne vresničijo. Inteligentno učiteljstvo z veseljem pozdravi vsako novo naredbo, ki ima namen povzdigniti ljudsko šolstvo. Še intenzivnejše se bo moglo posvetiti edino le svojemu zvanju, če bo dostojno plačano za svoj trud. Zato bomo vedno in vedno ob vsaki priliki povzdignili svoj glas za izboljšanje svojega gmotnega stanja, dokler ne ustrežejo našim zahtevam.

Rekel sem, da ima ljudsko učiteljstvo težke dolžnosti in da zato sme zahtevati v zakonu zajamčene pravice. Za te se nam je zadnja leta bojevati toliko, da bi že v resnici lahko omagali, če bi ne imeli tolažilne zavesti, da se bojujemo za pravično stvar. Pogum in vstrajnost v tem trdem boju nam daje utemeljena bojazen in opravičen strah, da pade, če odložimo orožje, ljudsko šolstvo v nenasiteno žrelo tistih reakcionarnih strank, ki jim je geslo, da je šola prokletstvo za ljudstvo, pa naj se imenujejo te stranke katoliško-narodne, krščansko-socialne, ne izvzemši z njimi v bratskem objemu slonoče jugoslovanske socialne demokracije, ki je izgubila s svojim brezmišelnim postopanjem pri naprednem učiteljstvu vse simpatije.

In da bi bilo saj dostojno orožje, ki ga rabi klerikalna stranka v boju proti učiteljstvu in šoli! Po njih inferiornem mišljenju smo jim mi napredni učitelji najpodlejši značaji, kar jih hodi pod milirno nebom! Mi smo jim sebičneži, ki bi takoj prodali svoje prepričanje in spremenili svoje nazore, če bi se nam ponudil boljši košček kruha; še več, mi bi po njih bujni fantaziji in dobičkaželjnosti postali takoj „najskrajnejši“ nemškutarji. Mi smo jim liberalne čenče, ki žlobodramo brezmišelnosti. Kar napišemo, ne skušajo ovreči s tehtnimi razlogi, ampak pridejo z najložjim in njim lastnim in zadnjim argumentom: To je neumnost, to je budalost in — Roma locuta, causa finita.

Naš boj za svobodno šolo je tem težavnejši, ker so se nekateri naši tovariši v svoji globoki zaslepljenosti spozabili tako daleč, da so iz neumljivih nagibov stopili v vrste teh ljudi, da jih imajo za parado in jih stavijo ljudstvu v izgled. Mi pa poznamo te tovariše, se smejemo in jih pomilujemo.

Nekateri teh tovarišev se sramujejo, da so presedlali, pa zavračajo krivdo na nas, čes da smo mi napredni učitelji izpremenili svoje nazore in načela, ki smo jih negovali in zagovarjali še pred tremi in pol letom. Kdor tako govori in piše, je prespal štiri leta. Oni ni modril s paznim očesom razmer in dogodkov pred, med in po nastopu sedanjega vladike na Kranjskem, ki je zatrdil s knežjo besedo Zavezini deputaciji, poklonivši se mu ob nastopu: „Prepričani bodite, da bom delal z vso svojo avtoriteto na to, da bo zavladata sloga med duhovščino in učiteljstvom.“ Vesel teh besedi v onih za učiteljstvo na Kranjskem tako viharjih časih, sem klical ob desetletnici naše Zaveze ob pozdravu navzočemu knežžokofu: „Delo našega ljubega vladike pa naj blagoslovi Bog!“ Če se naše nade in one obete niso vresničile, nismo krivi mi, vzrok naj se išče drugod. Ker so potegnili pozneje vojke, tam napeli smo jih tudi mi, a načel in nazorov nismo spremenili nikdar. Temu dejstvu mora pritrditi tudi g. Kosi, če ni prespal štirih dolgih let.

V vsem trdem boju za svobodno šolo in svobodno učiteljstvo pa ne smemo obupati nad boljšo bodočnostjo. Trdno sem prepričan, da bo oni zveži veter napredka, ki brije dandanes po nekaterih naprednih evropskih deželah, pregnal gosto meglo reakcije tudi iznad onih dežel, ki so še zavite vanjo. Tudi tem posije prej ali slej luč napredka, toda le tedaj, če nas Bog usliši v prošnji našega dr. Tavčarja na spremenjenem stališču: „Bog varuj slovenske pokrajine kuge, lakote in drugih nadlog, pred vsem pa jih varuj pred vplivom klerikalne stranke na ljudsko šolstvo in učiteljstvo!“ Ne le Vam navzočim milim tovarišem in tovarišicam, tudi nenavzočim, ki so pa z nami istega duha in enega srca, moj bratski pozdrav! (Živio!) (Dalje.)

Dopisi.

Kranjsko.

Iz litijsko-krškega okraja. Konferenčno poročilo c. kr. okr. šolskega nadzornika Ljudevita Stiasnega.)

Stanje šolstva v tem okraju.

Da brije ostrejša sapa od zgoraj, zapazil je že vsakdo izmed Vas. Ta sapa je sicer mnogim neljuba, ker jih je vznemirila v sladkem miru, a ravno to sapa so že leta in leta težko pričakovali vsi učitelji, katerim je mar napredek našega naroda. Osebito pa so težko pričakovali, da se tudi kranjsko učiteljstvo vzdrami in združi k skupnemu intenzivnemu delovanju vsi oni, kojim je bilo znano, za koliko so že prekosile sosedne dežele kranjsko ljudsko šolstvo. Da naša ljudska šola ne zavzema med avstrijskimi baš visoke stopinje, to je bilo vsakemu znano, manj znano pa je, da jo prekašajo skoro vse druge avstrijske dežele. Ako prelistujemo statistično poročilo vseh šol v državnem zboru zastopanih kronovin za leto 1897/98, prepričamo se, da je na Kranjskem samo 21.5% ljudskih šol s celodnevni poukom in da prekosimo v tem oziru samo Galicijo. Ker je v vsej državi 68.8% ljudskih šol s celodnevni poukom, zaostaja Kranjska nič manj kakor za 46%. Po teh statističnih podatkih pa se tudi prepričamo, da pride na Kranjskem povprečno največ učencev na enega učitelja, namreč 113.3. Največ učencev je poučeval za Kranjskem v Galiciji povprečno en učitelj 91.5, a najmanj, namreč le povprečno 50 učencev, na Nižjem Avstrijskem.

Da je na Kranjskem dobra polovica vseh ljudskih šol jednorazrednic, da obiskujejo celo večrazrednice pri nas večinoma učenci le poludnevno, da Slovenci nimamo ne jedne slovenske meščanske šole, je že splošno znano.

Končno pa se je na Kranjskem leta 1897/98 odtegnilo nič manj kakor 8.8% normalno razvitih šolodolžnih otrok (več le na Primorskem, Bukovini in v Galiciji). Radi zanikernega obiska ljudske šole pa je bilo kaznovanih 3.44% — manj le na Primorskem in v Galiciji. (Dalje prihodnjič.)

Društveni vestnik.

Kranjsko.

Učiteljsko društvo za okraj Rudolfovo zboruje dne 3. novembra t. l. ob 1. uri popoldne v dekliški šoli v Novem mestu po naslednjem vsporodu: 1. Odbor za prireditve slavnosti o priliki petindvajsetletnice g. okraj. šol. nadzornika poda račun. 2. Volitev novega odbora. 3. Stanovske zadeve. 4. Slučajnosti. Cenjeni tovariši in tovarišice se vabijo, da pridejo polnoštevilno. Odbor.